

Beste iturrietatik

Boli gorritik hodei kooperatibora. Berriz ere zuzenketarekin...¹

Sakabanaketa digitalaren garaian, ikasleen idazkien zuzenketak beharrezkoa bezain astuna izaten jarraitzen du, bai eta konplexuagoa, teknikoagoa eta askotarikoagoa ere. Online programa espezifikoa erabiltzen ditugu, hiztegiak eta itzultzaile automatikoak kontsultatzen ditugu; eta, horrez gain, beste egile batzuekin ere lankidetzan aritzen gara edo Wikipediatik “kopiatu eta itsatsi” egiten dugu. Betiko aholkuak (zuzendu ikasteko, hitz egin ikaslearekin) baliozkoak dira oraindik ere, baina berrikuntza teknologikoak bata bestearen atzetik datozkigu eta ez dugu argi zer egin.

Gako-hitzak

egiaztagailua, feedback idatzia, idazketa digitala, itzultzailea, lagundutako erredaktorea, testuen osaketa, zuzenketa

1. ZUZENKETA GAUR

Gaur egun ere, ikasleen idazkiak zuzentzea Internet iritsi aurretik bezain beharrezkoa da, 1989an gai horri buruz egin nuen lehen hausnarketan azaldu nuen bezala. Baina, zalantzarik gabe, gaur egungo egoera ordukoa baino askoz konplexuagoa da, idazketak migrazio digitalagatik izan dituen aldaketak direla eta. Irakasle batzuek paper gainean boligrafo gorriaz zuzentzen jarraitzen badute ere, ikasleek jadanik ez dute horrela idazten. Askok pantailak baino ez dituzte erabiltzen (txikiak eta handiak), Sarera konektatuta daude beti, beste ikasle edo autore-irakurle batzuekin lankidetzan aritzen dira, egiaztagailu ortografikoa baliatzen dute (kasu askotan), genero digital berriak idazten dituzte (mezularitza, txatak, blogak), eta “remix”-en (Cassany, 2013, 96. or.) era guztietako praktikan parte hartzen dute, eta “kopiatu eta itsatsi” ere egiten dute. Beraz, hausnartu behar da ea aspaldiko zuzenketak –bere balio, irizpide eta baliabideekin– baliagarria eta baliozkoa izaten jarraitzen duen.

¹ Artikulu honek aurreko bertsio bat eguneratu eta zabaltzen du, hain zuzen ere, “La corrección de los escritos: del rojo a la nube”, katalanez *Articles* aldizkarian argitaratua eta gaztelaniaz *Textos. Didáctica de la Lengua y la Literatura* aldizkarian argitaratua (*Textos*, 71, 38-43. or.). Eskerrak eman nahi dizkiot Graó argitaletxeari artikulu hau euskaraz argitaratzeko eman dituen erraztasunengatik, eta eskerrak eman nahi dizkiot, halaber, *e-Hizpide* aldizkariari, argitaratzeko aukera emateagatik eta interesa erakusteagatik. Eta eskerrak eman nahi dizkiot, baita ere, Iñaki Muruari euskararako dauden tresnen azken berrikuspena egiteagatik.

Gaur egun ere, egokiak dira aspaldiko galderak: akats guztiak zuzendu behar dira? edo zein da hori egiteko modurik onena? Baina sortzen dira galdera berriagoak eta kezka-garriagoak: ondorio bera al du paperean eta pantailan zuzentzeak? debekatu egin behar al da *WhatsApp*, SMS eta txatetako modu anormatiboan idaztea? edo merezi al du ortografia irakastea, denok egiaztagailu bat erabiltzen badugu? Eta bukatzeko: ba al du zentzurik gaur zuzentzea, Internet garaian, pantaila gehienek datu-base batean ez dauden hitzak azpimarratzen badituzte?

Artikulu honetan, labur-labur aztertuko ditut eskola-praktikara Sarea iritsi izanak idaztean eta zuzentzean eragindako aldaketak. Kontu praktikoei erreparatuko diet: ikerketa-datu batzuk aurkeztuko ditut (*IES2.0_1x1* proiektutik datozenak; ikusi webgunea) eta baliabide digital batzuk aipatuko. Baina ez ditut jorratuko beste alderdi garrantzitsu batzuk, hala nola zuzentze-berrikuspena konposizio-prozesu kognitibo gisa, idazketa-jardueren antolaketa (online eta aurrez aurre) edo zuzenketa-irizpideen eta idazteko eskola-praktikaren izaera kokatua eta ideologikoa.

2. OINARRIZKO ORIENTABIDEAK

Nire 1989ko liburuxkak (eta geroko liburuak, hots, *Reparar la escritura*-k) zuzentzeko praktika aztertu zuen eskola presentzian eta idazkera analogikoa zenean, bigarren hizkuntzako irakasleei egindako inkestetan eta une hartan eskuragarri zegoen nazioarteko bibliografian oinarrituta, garai hartan Sarean ia ez baitzegoen sarbide irekiko edukirik. Oraindik ere, baliozkoak dira emaitza haietako asko, hala nola berrikusi eta eguneratu ditudan hamar aholku praktiko hauek.

1. Zuzendu soilik ikasleak ikas dezakeena. Ez du merezi denbora ematea hutsegiteak zuzentzen, baldin eta ikaslea prestatuta ez badago.
2. Zuzendu ikasleak idatzi berri duenean; hau da, idazteko unean edo pixka bat geroago.
3. Zuzendu aurreko bertsioak (zirriborroak, eskemak), ikasleak aldaketak azken bertsioan txertatu ahal izan ditzan.
4. Ez eman erantzun zuzena. Eskaini ikasleari pistak, argibideak, bere ekoizpena autozuzentzeko laguntzak.
5. Eman jarraibide zehatzak; argiak eta eraginkorrak izan daitezela: “idatzi esaldi laburragoak”, “hiru akats daude hirugarren lerroan” edo “zatitu paragrafo luze hau bitan zatitu” bezalakoak.
6. Erabili eskolako denbora zuzenketak iruzkintzeko: ikasleak zure argibideei erreparatzeko, ulertzen dituela ziurtatzeko, zalantzak argitzeko edo ikasleek elkarrekin hitz egiteko.
7. Sustatu ikasleen arteko lankidetzak, binaka edo taldeka zuzentzeko, zereginak edo rolak banatuta (edukiaren edo formaren berrikuslea, editorea, etab.).
8. Irakatsi irakasleei kontsulta-iturri garrantzitsuenak erabiltzen: hiztegia, gramatika, aditzen jokatzailerak, itzultzailea, etab.
9. Erabili zuzenketa baliabide didaktiko gisa, teknika desberdinekin, elkarreragina aldatuz edo zenbait hizkuntza-baliabide erabiliz.
10. Proposatuta idazkiaren berrikuspen gogoetatsua errazteko jarduerak: tailerrak, lankide-egilekide batekin idaztea, ondoz ondoko jarraibideak ematea (adibidez: “egin zerrenda bat, taldekatu ideiak ataletan, idatzi zirriborro bat, berrikusi zehaztasuna, aztertu puntuazioa”, etab.).

Hamar aholkuek eskola presentzial, birtual edo jardun bikoetarako balio dute, ñabardura txikiarekin. Zentzua izaten jarraitzen du 1989ko nire asmoak, alegia, dinamika tradizionala hautsi nahi izateak, zeinak testu guztiak eta akats guztiak zuzendu behar direla baitio (ikaslearen oroimenean fosildu ez daitezen), irakasleak egin behar duela beti, edo azken bertsioan soilik lan egin behar dela. Horrela, nabarmendu nahi nituen bi zuzenketa-moten arteko desberdintasunak:

- a) *Argitaratze-zuzenketa*: testu publikoak eta ereduak sortzen ditu.

- b) *Eskola-zuzenketa*: pribatua da, ez du ereduzko testuak sortzeko kezkarik eta ikaskuntza sustatzeko helburua izan beharko luke.

Zalantzarik gabe, bigarren horrek du irakaskuntzan zentzua, baita hizkuntza gutxituetan edo ikaslearen ingurunean presentzia mugatua dutenetan ere. Era berean, askotariko baliabide didaktikoak proposatzen ziren tradizionalki oso zurruna edo estatikoa zen praktika bat aberasteko, mekanika bakarra zuena, hala nola zuzenketa-sinboloen kode bat sortzea, autoberrikuspen-jarraibideak erabiltzea edo taldeka lan egitea.

Idazteko jarduerak planifikatzeari eta berrikusteari ikasgelan denbora eskaintzea da testuak osatzen irakasteko eredu eraginkor bat, zuzenketaren praktika gogoetsua, kooperatiboa eta eraginkorra errazten duena. Horrela, irakasleak jarduera bat aurkeztuko du eta, lehen eskola batean, testuaren ekoizpena prestatuko du. Horretarako, taldeak edo bikoteak proposatuko ditu ideia-jasetarako, mapa mentaletarako eta idazkiaren eskemetarako. Ondoren, ikasleek lehen zirriborro bat idatz dezakete beren kontura, bikoteka edo banaka —edo Sarean, modu kooperatiboan—. Hurrengo eskolan berdinaren artean berrikus daiteke egindakoa: ekoizpenak beste bikoteek irakurriko dituzte eta hobekuntzak iradokiko, irakasleak bikote bakoitza tutorizatzen duen bitartean, hori guztia iturriak kontsultatzeko (hiztegiak, gramatikak) eta elkarriketarako aukera dagoen giro autonomoan. Gainera, ikasleek ekoizpenak portfolio edo ikastaro-karpeta batean gorde daitezke.

3. SAREA

Interneten etorrerak erabat aldatu du zuzentzeko praktika. Sareak:

- a) Ahaleginik egin gabe jatorrizkoa kopiatzea eta banatzea ahalbideratzen du, edozein lekutan eta unetan zuzendu ahal izateko.
- b) Idazki bat markatu, idatzi eta iruzkintzeko programa espezifikoak eskaintzen ditu, jardueraren argitasuna eta eraginkortasuna areagotzeko.
- c) Kontsulta-iturriak digitalizatzen ditu (hiztegia, aditz-liburua, gramatika), baliabideak hobetu egiten ditu (itzultzailea, jokatzailer automatikoa, datu-base terminologikoa), eta irisgarri eta doakoak egiten ditu leku gutxietan eta une oro.

Horrek eragin izugarria izan du idazteko praktiketan. Gero eta gehiago irakurtzen eta idazten dugu online egunero (produktuak eta zerbitzuak erosteko, lagunak egiteko, eta abar), eta une jakin batzuetan baino ez dugu papera erabiltzen jarduera puntualak ebazteko (eskemak, zirriborroak, ziurtagiriak). Baina aldaketa hori motelagoa da eskolan. Ikastetxe guztiek eta ikasle gehienek Sarerako sarbidea badute ere, oraindik irakasle gutxi zuzentzen dute pantailetan eta ikasleek beren idatziak hodeian argitaratzea sustatzen (*Moodle, Drive, Dropbox*, etab.).

Duela urte batzuk, *IES20_1x1* proiektuaren datuek —ikasle bat-ordenagailu eramangarri bat ereduari jarraitzen zioten institutu katalanei buruzkoek (*EduCAT1x1* eta *EduCAT 2.0*)— honako hau azalarazi zuten besteak beste (2014):

- 1) Irakasle gehienek paperean zuzentzen zituzten ikasleek ordenagailuz egindako idazkiak.
- 2) Azken proba mundu analogikoari estu lotutako jarduera bat zen, aldaketarekiko erresistenteagoa, irakasle ia guztiek paperaz eta boligrafoz egitea bideratzen baitzuten.
- 3) Baliabide digitalek oraindik presentzia txikia zuten ikasgelan, mugikorrez eta eramangarriez eta eskolarako konexioaz fidatzen ez ziren irakasleak baitzuden.

Datuek oso praktika desberdinak erakusten zituzten ikasgelan. Ikastetxe berean, irakasle batek online irakurtzera eta idaztera animatu zezakeen, eta ondoko beste irakasle batek eska zezakeen lan guztiak inprimatuta edo eskuz idatzita aurkezteko. Ikastetxe

batean, plataforma digitala gehien erabiltzen zuen irakasleari “Moodle andrea” deitzen zioten, gainerako irakasleengandik bereizteko.

Pandemia- eta konfinamendu-urteek (2020-22), zalantzarik gabe, digitalizazio horretan aurrera egiten lagundu dute, ezinezkoa izan delako aurrez aurre edo paperaren bidez harremanetan jartzea. Baina litekeena da normaltasunera itzulita praktika horietako batzuk berreskuratzea. Laburbilduz, digitalizazioa Hezkuntzan beste esparru batzuetan baino motelago ari da ematen aurrerapausoak, beste teknologia batzuekin gertatu den bezala (audioa, bideoa, telebista, etab.). Baina argi dago ez dagoela atzera-martxarik.

Bestalde, azken urteotan asko hitz egin da paperetik pantailara aldatzeak idazki baten azken emaitzan eragiten dituen ondorioei buruz. Baina ez da hain erraza bi teknologiak alderatzea (izan ere, zenbait osagarri izan ditzakete edo ez, askotariko testuak sortzen dira, eta horiek ere modu desberdinean banatzen eta irakurtzen dira), eta ez da emaitza eztabaidaezinik lortu. Pertsona batzuek –baita irakasleek ere– pentsa dezakete idazketaren kalitateak okerrera egin duela, baina gero eta pertsona gutxiagok idazten du gaur egun boligrafoz.

4. PANTAILAN EGINDAKO OHARRA

Ikus ditzagun testu idatziak zuzentzeko teknika, programa informatiko edo baliabide digital ohikoenak (Cassany, 2011).

4.1. SEMAFOROA

Ikasleari semaforoaren koloreak erabiliz jarraibideak ematean datza: akats larriak gorritz markatu, hobetu edo eztabaidatu daitezkeen zatiak –nahiz eta ezinbestekoak ez izan– horiz edo beste kolore argi batez, eta ondo dagoena berdez. Ikusmenaren soiltasunari esker ez da beharrezko egiten prozesadoreen eta programen aukera konplexuenetara edo hizkuntzalaritzaren kontzeptu teknikoetara jotzea. Errotuladoreez edo edozein prozesadorearen kolore-funtzioaz egin daiteke.

4.2. ALDAKETEN KONTROLA

Funtzionalitate hori prozesadore askotan dago, eta aukera ematen du idazki batean egindako aldaketak gordetzeko, ebaluatzeko eta onartzeko (edo ez), egilekide batzuen edo testu baten lanketan parte hartzen duten pertsona batzuen artean. Oso ondo funtzionatzen du, baina eragozpenak ditu: erabiltzen ikasi behar da, bateraezintasunak daude programaren eguneratze desberdinen artean, beti ez dira ondo bistaritzen aldaketa garrantzitsuak, pantailaren arabera, edo ezkutuan geratzen dira, azaleko beste formatu-ohar batzuen artean, edo ikaslea ez da konturatzen ohar horietaz... Erabilgarria da ikasle teknologikoekin eta goi mailetan, zuzenketak zehaztu behar baitituzte, baina ez da komeni ikasleek ezagutzen dutela aurrezuzatzea, baina bai nola egin irakastea.

4.3.- ZUZENTZEKO BERARIAZKO PROGRAMAK

Markin da adibide ezagun bat (*Creative Technology*-rena)². Instalatu ondoren, errore bakoitza aurrez ezarritako kategoriekin etiketatzeko aukera dago, eta kategoria horiek zenbait informazio-maila ematen dizkiote ikasle-egileari. Honek, testu zuzendua jasotzean, errore-mota ikus dezake, eta informazio gehiago lor dezake kurtsorea testuaren errearen gainean jarritz; orduan, xehetasun gehiago ematen duen leiho bat irekitzen da, hala nola errearen definizioa, adibideak, informazio-iturriak, ariketak egiteko estekak, eta abar. Sistemak aukera ematen du, halaber, idatzizko iruzkinak gehitzeko, erroreak kuantifikatzeko, balorazio orokorra lortzeko, emaitza horiek gordetzeko,

² Editorearen oharra

Markin programarekin egindako lan bat azaldu zuten Mikel Osinalde eta Mikel Iruskietak *e-Hizpideren* 100. zenbakian, “Hizkuntza-ikasleen testu-corpus etiketatuen analisia eta interpretazioa B2 eta C1 mailetan” artikuluan hain zuzen ere. <https://doi.org/10.54512/HLFA9295>

ikasle, talde edo multzo bakoitzaren luzetarako erregistroak izateko, aurrerapen-estatistikak sortzeko, ikastetxe bereko irakasleen artean zuzenketa-kategoriak partekatzeko, eta abar. Kategoriak eskuz egiten dira, eta irakasle edo ikastetxe bakoitzak sor ditzake eta bere beharretara egokitu. Programak zenbait hizkuntzatan ditu bertsoiak, eta formatu askorekin funtzionatzen du (*pdf*, *Word*, etab.), baina ez da doakoa. Ezagutzen dut aldi batez programa hau erabilia oso emaitza onak lortu zituen unibertsitate-zentro bat; *Markinen* bitartez, bertako ikasleek bigarren hizkuntzen ikaskuntzan zenbait ikasturtetan izandako aurrerapena erregistratu zuten. Hasieran, inbertsio bat egin behar da inplikaturako irakasle guztien prestakuntzarako eta konpromisorako, baina gero informazio asko sortzen da automatikoki, ikasleak ebaluatzeko, ikastetxeko praktika hobetzeko, curriculumak hobetzeko eta abar. Hasieran testuetan, zuzenketa motel samarra da, baina laster egiten da errentagarri, eta, gerora, azkar egin daiteke zuzenketa.

4.4.- EKIPAMENDU DIGITALA

Badira, halaber, elkarrekin konektatutako ordenagailu finkoz hornitutako gelak eta idazketa irakasteko programa espezifikoak (*Sanako*, *Roycan*), denbora errealean zenbait modutan zuzentzeko aukera ematen dutenak. Horrela, irakaslea bere ordenagailu nagusitik honelako ekintzak bidera ditzake:

- a) Ikasle bakoitzaren pantailara eta teklatura sartu eta era pribatuan esku hartu.
- b) Idazkia ukitu gabe ahozko iruzkinak egin, mikro eta aurikularren sistemaren bidez.
- c) Edozein pantaila klase osoarekin partekatu eta iruzkinak egin.
- d) Ikasleak taldeetan antolatu, idazki bakarra idatz dezaten pantaila batean baino gehiagotan.

Sistemak ikasleen jarduera guztia grabatzen du, testuak gordetzen ditu eta Sarean nabigatzeko aukera ematen du. Baliabide garestiak eta sofistikuak dira, hasierako inbertsioa eta mantentze ona eskatzen dutenak, baina oso erabilgarriak dira idazketaren irakaskuntza espezifiko testuinguru jakin batzuetarako.

5. IDAZKETA DIGITALAK

Internetek zuzenketarekin lotutako beste arrazoi batzuegatiko kezka ere sortzen du.

5.1.- KOPIATU ETA ITSATSI

Irakasle asko kexu dira ikasleek gutxiago idazten dutelako, *remixekin* Saretik zuzenean kopiatzen dutelako, ekarpen pertsonal gutxi egiten dutelako eta iturriak aipatu gabe. Batzuek ikasgelatik kanpo egindako testuekiko mesfidantza ere izaten dute, gurasoen edo beste laguntzaile anonimo batzuen laguntzaz baliatu ahal izan direlako. Ohikoa da plagioa detektatzeko programak erabiltzea (*Turnitin*) edo horri buruzko kode etiko akademikoa formalizatzea. Hemen aldaketa kultural garrantzitsuak daude: mundu anglosaxoian unibertsitateko ikasle bat kalera botatzen dute horrelako arau-hausteengatik, Europako hegoaldean, ordea, tolerantzia askoz ere handiagoa da. Baina komeni da gogoratzeko, Internet baino lehen, ohikoa zela entziklopedien kopia ezkutu edo esplizitua egitea monografia akademikoak egiteko, eta ez zela argitzen, ezta ere, egileek ezjakintasunagatik edo maltzurkeriagatik horrela jokatzeko ote zuten.

Hona hemen gai hori modu eraikitzailean bideratzeko ideia batzuk:

- 1) Kopia ohikotzat jotzea –baliorik ez duena–, eta ikasleari eskatzea “behar bezala” egin dezala, hau da, iturria (egilea, jatorrizko lotura, data) idatziz jasotzea eta pertsonalagoa eta balio handiagokoa den zerbait eskatzea, hala nola kopiatutako zatiaren esaldirik garrantzitsuenak azpimarratzea, gako-hitzak identifikatzea edo norbere hitzetan azaltzea zergatik aukeratu den.
- 2) Jarduera pertsonalak planteatzea (“zer uste duzu zuk?”, “pertsonaia honek nor dakarkizu gogora?”), ideiak lantzeko eta hitzez hitzeko kopia zailtzeko.
- 3) Egun bereko egunkariekin, azken urteko literaturarekin edo oraindik Sarean presentzia txikia duen material berriarekin lan egitea.

- 4) Kopiarekin konpondu ezin diren jarduera konplexuak planteatzea, askotariko datuak bilatzea, alderatzea eta erantzun espezifikokoak prestatzea eskatzen dutenak; esaterako, “bilatu zer eguraldi duten gaur Zarauzko hondartzan, Bardean eta Aitzurin, eta erabaki non pasatuko zenukeen egun bat eta zer egingo zenukeen”.

5.2.- IDAZKETA SINPLIFIKATUA

Gaur egun, ohikoa da mugikorrekoko mezularitzak (*WhatsApp*, *Facebook*, SMS) murrizketa ortografikoa izatea (ez azentu-markarik, ez letra muturik, ez bokalik) edota emozio-markatzaileak sartzea (emotikonoak, emojiak, joko ortotipografikoak). Irakasle askok –eta irakasle ez diren askok– uste dute idazketa hori zentzugabekeria hutsa dela, eta oso kaltegarria dela ikasteko, garapen kognitiborako edo are hizkuntzaren biziraupenerako ere bai. Alabaina, ez dute arrazoirik; eskura dauden ikerketa zientifikoen arabera, ez dago korrelaziorik idazketa honen praktikaren (adibidez, SMS bidalketa) eta kalitate ortografikoaren, irakurtzeko gaitasunaren edo hiztegi-mailaren artean (Plester, Wood eta Bell, 2008; Bernicot et al. 2014). Aitzitik, “etxeko” idazkera horiek berehalako elkarre-ragina ematen den benetako egoeretan gertatzen dira, testuinguru anitzetan eta asko-tariko entzuleekin; horrela, komunikazio informaleko era jakin bat ikas daiteke.

Gainera, mezularitza pertsonalak Hezkuntzarako duen erabilgarritasunari buruzko az-terlan batzuen emaitza positiboak dira. Cassany, Allué eta Sanz-Ferrer-ek Bartzelonan eta Iruñean Bigarren Hezkuntzan ari ziren lau nerabe-talderen mezuak ikertu zituzten (2019); zenbait gairi buruz (Matematika, Hizkuntza, Historia) euskara-gaztelania eta katalana-gaztelaniazko elkarriketa elebidunak aztertu zituzten. Honako hauek ondori-oztatu zituzten ikerketa horretan:

- ikasleek elkarri laguntzen ziotela saio bakoitzeko jarduerak egiten;
- lagunarteko trukea egiten zutela, curriculumeko terminoak eta kaleko esa-molde arruntak nahasten zituena, hizkuntzen eta emotikonoen arteko interfe-rentziekin;
- halako mintzaldiak ez zirela oztopo izaten eduki espezializatuak azaltzeko eta ulertzeko, hala nola historia juridikoaren kontzeptua edo argiaren abiadura kalkulatzeko formula.

Azken batean, idazketaren aldaketa sozial horri heldu behar zaio, hizketaren beste alda-keta ezagun batzuk modu naturalean lantzen ditugun bezala: gauza bat da modu pribat-uarian hitz egitea, era dialektalean edota arruntean, eta beste bat jendaurrean hitz egitea, erregistro formalagoarekin, eta ez da arazorik egoten egoera batetik bestera jauzi egi-teko.

5.3.- BALIABIDE DIGITALAK

Sarean sartzeak aukera ematen du hiztegiak, entziklopediak, itzultzaileak, jokatzaileak eta beste hizkuntza-baliabide batzuk kontsultatzeko. Ez dugu uste baliabide horiek era-biltzeko debekua ona eta eraginkorra denik, ikasleak ikasgelatik kanpo edo ezkutuan erabiltzen jarraituko duelako. Aitzitik, uste dugu irakasleak baliabide horiek modu na-turalean erabiltzen irakatsi behar duela, bakoitzak dituen abantailak eta eragozpenak erakutsiz eta erabiltzailea tresna horiek hobeto erabiltzen lagunduko duten tekniken eta praktiken bidez. Nire ustez, bulegoan edo kalean erabiltzen diren ohiko tresnak era-bili behar dira ikasgelan.

Era berean, uste dut ezin dugula aurreikusitako ikasleek baliabide bat erabiltzen badakitela, nahiz eta ezagutzen duten: *Wikipedia*, *Wordreference*, *Google Translate*, egiaztagailu bat, testu-corpus bat edo lagundutako erredaktore lagundu bat. Puntu horri buruzko iker-ketak erakusten duenez, baliabide horiek oso ezagunak dira, baina gutxiegi erabiltzen dira, eta ikasleek –eta irakasleek– ikuspegi ez oso zientifikoa izan ditzakete gai horri buruz. Hala, aurreko zerrendako item bakoitza modu sinplean sailkatzen da “onak” edo

“gaiztoak” direlakoan artean bereiziz, edo aldeko edo kontrako jarrera erradikalak harzen dira, errealitatek urruntzen direnak, non erabiltzaile bakoitza baliabide batzuek eta ez beste batzuek jabetzen den, arazo jakin batzuk eraginkortasunez bideratzeko.

Adibide gisa, ikus dezagun zer gertatzen den lagundutako itzultzailearekin (Cassany, 2016), hori baita gazteen baliabide gogokoena, batez ere eleaniztuna delako (hizkuntza guztietarako balio du) eta funtzio anitzekoa delako (testuak, esaldiak edo hitzak itzultzeko aukera ematen du; kasu batzuetan ahotsa erabiltzeko; bi norabideetan baliokidetasunak bilatzeko aukera [EUS>ES edo ES < EUS]). Ikerketa etnografikoak erakusten du erabiltzaile askok akats garrantzitsuak egiten dituztela abiapuntuko testua sartzean (akats ortotipografikoak, izen propioen hasierako letra larria ahaztea edo sistemari informazio garrantzitsua ematen dioten esaldi-hasierak, etab.) edo azken bertsioa baloratzean (lehenetsitakoa besterik gabe onartzea, sistemak berak eskaintzen dituen hobekuntza- eta berrikuspen-aukerak alde batera utzita, etab.). Akats horiek dira, azkenean, itzulpen-emaizta batek akatsak izateko arrazoi nagusia. Zalantzarik gabe, tresna zehatzago ezagutzeak eta egiaztapen-estrategiak aplikatzeak (itzulpena berrestea, zenbait baliabideren artean kontrastatzea, puntu gatazkatsuak berrikustea, etab.) nabarmen hobetzen dituzte emaitzak.

Azken batean, batzuek uste dute lagundutako itzulpena profesionaltasunik gabeko arrotz bat dela, eta ez dagokion leku bat duela, baina bizitza errealean gero eta maizago eta trebetasun handiagoz erabiltzen dugu. Ildo horretan, planteamendu didaktiko errealistagoak eta eraginkorrak garatu behar ditugu, baliabide hau osagarri gisa ikus dezaten, idazki propio bat hobetzeko edo ebaluatzeko tresna gisa, datuak kontsultatzeko iturri gisa.

Ikus ditzagun euskararako zuzenketa eta idazketa lagundua egiteko baliabide batzuk³:

- Baliabideak dituzten nabigatzaileerako barrak (hiztegiak, entziklopediak...)
 - *Itzuli+*: (Firefox eta Chrome nabigatzaileetarako) <https://www.euskadi.eus/itzuliplus-deskargak/web01-a2eutres/eu/>
 - *Euskalbar*: <https://addons.mozilla.org/eu/android/addon/euskalbar/> (Firefoxerako) eta <https://chrome.google.com/webstore/detail/euskalbar/jfemlmedfkiafaihdcdkcoooleihhfn?hl=es> (Chromerako).
 - *Hiztegibar*: https://www.euskadi.eus/descarga-software-euskera/web01-a2eutres/es/hiztegi_bar.html
- Baliabideen web-orrialdeak.
 - Euskararen tresnak (Eusko Jaurlaritza, Kultura eta Hizkuntza Politika Saila): <https://www.euskadi.eus/eusko-jaurlaritza/euskara-tresnak/>
 - Online baliabideak (Etxepare Euskal Institutua): <https://www.etxepare.eus/eu/online-baliabideak>
 - Hizkuntza-baliabideak (Euskaltzaindia): <https://www.euskaltzaindia.eus/hizkuntza-baliabideak>
 - Hizkuntza-baliabideak (UPV/EHU): <https://www.ehu.eus/eu/web/euskara/hizkuntza-baliabideen-zerrenda>
 - EHULKU (UPV/EHU, Euskararen eta Etengabeko Prestakuntzaren Arloko Errektoreordetza): <http://ehulku.ehu.eus/ehulku/moduluak/estekak/estekak.v2.aspx?id=21&locale=eu-ES>
 - Euskararen Irakaskuntzarako Baliabide Zentroa: <https://eibz.educacion.navarra.es/web1/>

³ Editorearen oharra

e-Hizpide aldizkariaren XX zenbakian argitara emandako “Hizkuntza-teknologiak hizkuntzen ikas-irakaskuntzan: zenbat aukera, hainbat erronka” artikuluan hainbat baliabide aipatzen dira. https://www.irakasbil.eus/argitalpenak/hizkuntza-teknologiak_hizkuntzen_ikas-irakaskuntzan

- Hiztegiak, datu-baseak eta itzultzaile automatikoak.
 - Hiztegiak, banku terminologikoak eta entziklopediak (Eusko Jaurlaritza, Kultura eta Hizkuntza Politika Saila): <https://www.euskadi.eus/hiztegiak-banku-terminologikoak-eta-entziklopediak/web01-a2eutres/eu/>
 - *Itzuli* itzultzaile neuronala (Eusko Jaurlaritza, Kultura eta Hizkuntza Politika Saila): <https://www.euskadi.eus/itzuli/>
 - *ELIA* itzultzaile automatikoa (ELHUYAR): <https://elia.eus/itzultzailea>
- Zuzentzaileak.
 - *Xuxen* (ELHUYAR): <http://xuxen.eus/eu/home>
 - *Hobelex* (UZEI): <https://uzei.eus/baliabideak/hobelex/>

6. EPILOGOA

Agerikoa da idazteko eta zuzentzeko moduen aldaketa-garaian bizitzea egokitu zaigula errotik aldatu da, – eta hobe da jakin-minez eta interesez hartzea, aldaketari kontra egin eta iraganeko jardunbideak mantentzen tematzea baino, nahiz eta oraindik jardunbide horiek zilegi izan, jakina–. Zuzentzeak lehen besteko garrantzia izaten jarraitzen du, edo agian handiagoa, gaur egun gehiago idazten dugulako, eta testu on bat (zuzena, koherentea, argia) urrunago iristen delako. Gainera, baliabide informatiko horiek oraingoz eskain dezaketena zatirik mekanikoena baino ez da (ortografia, sintaxiaren alderdi batzuk, lexikoa), eta, beraz, idazki baten osagai orokorrenak (koherentzia, ideien hautaketa, kohesioa, erregistro egokiaren erabilera, etab.) oraindik ere eskuz egokitu behar dira, eta are garrantzi handiagoa hartzen dute.

Pixkanaka gehiago idatziko dugu hodeian, modu kolaboratiboagoan, eta zenbait rol onartuz: orain egileak, egilekideak, irakurleak edo editoreak gara, egoeraren arabera. Rol edo idazketa-jarduera desberdin horiek onartzen ikasi eta irakatsi beharko dugu: ulertu beharko dugu orain gure blog batean “argitaratzen” dugula, edo beste baten blog bati erantzunak eta iruzkinak “gehitzen” dizkiogula –eta, beraz, ez dugula hainbeste pribilegio–, edo beste baten argitalpen batez baino ez garela “arduratzen”⁴ (*Atsegin dut* klikatzen dugu edo meme bat errepikatzen dugu) gure jarraitzaileentzat. Praktika bakoitzaren balio anitza bereizten ere jakin beharko dugu: *Twitter*reko errore bat, itxuraz, larriagoa da *Facebooke*ko edo *WhatsApe*ko beste bat baino, audientzia kontrolatua goak baitituzte.

Zalantzarik gabe, aldaketa kultural eta pedagogikoaren une liluragarria da, eta, zorionez, aldaketa hori lehen lerroan bizitzeko zortea dugula uste dut. Askoz dibertigarriagoa da inolako aldaketarik gabe zenbait hamarkadatan gauza bera egitea baino...

Itzultzailea: IVAPeko Itzultzaile Zerbitzu Ofiziala

⁴ Editorearen oharra

“Eduki-edizioa” edo “edukiez arduratzea”, ingelesez “content curation”.

Bibliografia eta erreferentziak

- Bernicot, J.; Coumi, A.; Bert-Erboui, A. eta O. Volckaert-Legrier. (2014). How do skilled and less-skilled spelers write text messages? A longitudinal study. *Journal of Computer Assisted Learning*, 30(6), 559-576.
<https://doi.org/10.1111/jcal.12064>
- Cassany, D. (1989). *Correcció del treball escrit*. Eumo. Bertsio osatua: *Reparar la escritura*. Graó. 1993.
- Cassany, D. (2011). *En línia: leer y escribir en la red*. Graó. Gaztelaniaz: *En línea: leer y escribir en la red*. Anagrama.
- Cassany, D. (2013). *Sustraietatik zerura*. HABE.
<https://doi.org/10.54512/IS53-2013>
- Cassany, D. (2016). Recursos lingüísticos en línea: Contextos, prácticas y retos", *Revista Signos*, 49(S1), 7-29.
<https://doi.org/10.4067/S0718-09342016000400002>
- Cassany, D.; Allué, C. eta Sanz-Ferrer, M. (2019) WhatsApp alrededor del aula, *Caracteres*, 8(2), 302-328.
https://repositori.upf.edu/bitstream/handle/10230/52756/cassany_caracteres_whatsapp.pdf
- IES 2.0 1x1 (d.g.) *Research Project*.
<https://sites.google.com/site/ies201x1/home>
- Plester, B.; Wook, C. eta V. Bell (2008). Txt msg school literacy: Does texting and knowledge of text abbreviations adversely affect children's literacy attainment? *Literacy*, 42(3), 137-144.
<https://doi.org/10.1111/j.1741-4369.2008.00489.x>